РЕЦЕНЗИЯ

ОТ ПРОФ. Д-Р ИРЕНА ИЛИЕВА

Институт за държавата и правото - Българска академия на науките,

София 1000, ул. „Сердика” № 4, тел. 02 987 49 02

член на научно жури съгласно Заповед № РД-09-17/30.01.2026 г. на проф. д-р И. Илиева – директор на ИДП за публична защита на дисертационния труд на тема

„ВЛИЯНИЕ НА“ЗЕЛЕНИЯ ПАКТ НА ЕС В ОБЛАСТТА НА ЕНЕРГЕТИКАТА ВЪРХУ НАЦИОНАЛНОТО ЕКОЛОГИЧЧНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО“

от Георги Георгиев Стоев

докторант в Института за държавата и правото при БАН,

под научното ръководство на доц. д-р Тодор Кобуров

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.6 Право, докторска програма „Международно право и международни отношения“

I. Кратки биографични данни

Георги Стоев е роден в София, завършва средното си образование във френския лицей «Виктор Юго» - София. През 2011 г. получава степен «бакалавър» по специалност «право» в Университета в Страсбург, факултет по «Право, политически науки и управление», а през 2012 г. магистратура по «Международни науки» (Право, икономика, околна среда) в Университета Париж Сюд (Факултет по право, икономика и управление «Жан Моне», през 2013 г. се дипломира като магистър по «Международно право и международни отношения» в Университета «Пантеон- Аса» - Париж, Франция. Дипломата му за магистър по «Международни отношения» е призната от НАЦИД с Удостоверение № 203-126/11.09.2014 г.

От м. април до м. август 2013 г. е стажант в Център за промишлено сътрудничество между ЕС и Япония в Брюксел, Белгия. От ноември 2013 до м. януари 2014 г. е стажант в Министерство на външните работи на България – Дирекция «Международно право и право на ЕС». От м. феруари 2014 до м. май 2015 г. е проектен консултант в Европейски център за разработване, изпълнение и управление на проекти – София, България. От м. юни 2015 г. до януари 2016 г. е правен консултант в Търговско-индустриална камара България-Корея – София, България.

От м. ноември 2016 г. до м. февруари 2021 г. е правен консултант в Адвокатска кантора „Попов и съдружници“ – София, България.

От януари 2021 г. до м март 2024 г. е национален координатор по проект ETGG2030 (European Tourism Going Green 2030), съфинансиран от Програма COSME на Европейския съюз**,** Планекон С и П ЕООД – София, България.

От декември 2024г. до момента е правен консултант в Ди Екс Си България ЕООД – София, България.

Зачислен е за докторант ведовна форма на обучение по докторска програма «Международно право и международни отношения» към секция «Международноправни науки» на ИДП със Заповед № РД-09-18/29.01.2021 г. на научния секретар доц. П. Бончовски, заместващ директора проф. И. Илиева и научен ръководител доц. д-р Т. Кобуров.

Отчислен е с право на защита със Заповед № РД 09-13/29.01.2025 г. на директора на ИДП проф. И. Илиева.

По време на обучението си докторант Стоев участваше активно в начния живот на БАН и на ИДП.

Той спечелена първа награда за направление „Човек и общество“ (индивидуална награда за доклада „*Пресечната точка между човек, климат и правна норма*“), както и награда на журито за интердисциплинарна работа в екип, заедно с колеги от други дисциплини, в Третия интердисциплинарен докторантски форум, организиран от ЦО при БАН и проведен през 2022 г.

В международния научен семинар, проведен онлайн през 2022 г. по проекта «Синергия в евроазиатските проекта за свързаност» докторант Г. Стоев представи доклад съвместно с научния си ръководител.

През същата година участва в проект на френското Дружество по сравнително право (« Société de législation comparée »), със седалище в Париж, на тема „Правовата държава и здравната криза“. Изготвен национален доклад за България на обща за всички участващи държави тема: „*Устоя ли правовата държава на здравната криза?*“, в съавторство с гл. ас. д-р Петър Топуров и съвместно с проф. д-р Ирена Илиева. Участва в заключителен международен колоквиум, посветен на проекта, проведен в Париж в края на 2022 г.

Взе участие с лекция в „Академия за млади лидера на зелени политики“, проведена през 2023 г. в рамките на проект на „Жан Моне центъра за високи постижения“ към ПУ „П. Хилендарски“.

Владее перфектно френски, отлично английски и добре немски език.

II. Общо описание на представения дисертационен труд

Представен е дисертационен труд в обем от 203 стандартни страници, включително списък на използваните съкращения, увод, три глави, научни приноси, заключение и библиография. Използваната литература включва общо 101 произведения, от които 37

монографии и учебници на кирилица, 10 – на латиница; 44 статии и студии на кирилица и 10 на латиница. Посочени са 137 бележки под линия.

Структурно дисертацията е балансирана със сравнително по-малка Глава Първа.

Предметът на дисертационния труд е особено актуален и е посветен на „европейския“ отговор в борбата срещу климатичните промени – т. нар „Зелен пакт“ на ЕС, приет през 2019 г. и по-специално в частта му, засягаща енергетиката и въздействието й върху националното екологично законодателство.

В увода (от 17 с.) докторантът обосновава актуалността на предмета на изследване, както и неговата динамика в контекста на влиянието на пандемията от Ковид 0-19 и войната в Украйна.

Както сочи Г. Стоев още в увода „Поради въглеродния отпечатък, който оставя, енергетиката е важен и основен компонент от „Зеления пакт“ на ЕС, както от гледна точка на борбата срещу климатичните промени и защитата на околната среда, така и по отношение на въпросите, свързани със сигурността. Тези въпроси не се отнасят само до така наречената енергийна сигурност, но и до националната сигурност на държавите и техните енергийни интерес“ (с. 9).

Ясно са формулирани обекта, предмета, както и ключовите компоненти на „Зеления пакт“, които ще се засегнат в изследването.

Основната изследователска теза на Г. Стоев е балансирана и отчита основополагащото значение на правото на ЕС и екологичните политики за българското законодателство, така и самостоятелността на провежданата от България енергийна политика в съответствие с обществения и национален интерес (с. 17).

Научноизследователските цели и задачи са ясно формулирани, както и използваната методология, която по необходимост изисква интердисциплинарен подход .

Сполучливо е ограничен предметния обхват и материите на изследването (с. 19 – 20).

Глава Първа (в обем от 45 с.) проследява зараждането на екологичните политики на ЕС и отражението върху формирането на националните политики на държавите членки в областта на енергетиката и климата.

Представено е международното сътрудничество по опазване на околната среда, прераснало в сътрудничество по изменение на климата. Проследена е Стокхолмската конференция от 1972 г. по околната среда, създаването на Програмата на ООН за околната среда (UNEP); зараждането и утвърждаването на принципа на устойчиво развитие, конференцията на ООН по въпросите на околната среда и развитието в Рио де Жанейро, Бразилия през 1992 г.; приетата тогава Рамковата конвенция на ООН по изменението на климата и знаковите конференции на страните по конвенцията; Протоколът от Киото (1997 г.); Изменението от Доха. Особен акцент е поставен върху Парижкото споразумение за климата от 2015 г., чиято основна цел е ограничаване на глобалното затопляне до по-малко от 2 градуса по Целзий до 2050 г. Както сочи авторът, в него е заложено и широкото използване на все повече възобновяеми енергийни източници, тъй като емисиите,

предизвикани от енергетиката, заемат голям дял от общите емисии на парникови газове. От особено значение е, че ЕС е страна по него, което е споменато и при изработването на "Зеления пакт".

Параграф 2 на тази глава е посветен на зараждането на екологичната политика на Европейския съюз, нейното затвърждаване в „Зеления пакт" и утвърждаване на енергийната политика на Съюза. Направено е понятийно разграничение между различните видове екологични политики на Европейския съюз: политика на ЕС в областта на околната среда; климатична политика. Ясно са очертани целите на енергийната политика на ЕС (с. 45). Разгледана е ролята на многогодишните програми за действие на Европейския съюз по отношение на околната среда за формулирането на секторни екологични политики с национално приложение с представяне на настоящата - до 2030 г. Анализирани са разпоредбите на първичното право на ЕС относно екологичните политики. Разграничени са принципите на екологичната политика, която разчита преимуществено на превантивния елемент, от климатичната политика, базирана на принципа "замърсителят плаща".

Параграф 3 изследва същността и правната природа на Зеления пакт. Считам този параграф за приносен, защото Г. Стоев ясно дефинира Зеления пакт като „една от най-амбициозните икономически стратегии на ЕС с екологична насоченост" (с. 54), не правно обвързващ акт и „нов екологичен курс", част от „soft law". Разгледана е взаимната връзка между Зеления пакт и Стратегията за европейски енергиен съюз.

Представени са задълженията на държавите членки, произтичащи от вторичното законодателство на ЕС към момента на приемане на Зеления пакт: изготвянето на национален интегриран план в областта на енергетиката и климата; задълженията по Европейската директива относно енергийните характеристики на сградите; национални стратегически планове за селското стопанство.

Обоснована е централната роля на енергетиката за постигане на целите на Зеления пакт. Сериозен въпрос, който си поставя Г. Стоев е „какви правни последици би имало за държавите членки, ако не способстват за постигане на заложените цели" (с. 63). Отговорът е съдебни процедури за нетранспониране или неспазване на правото на ЕС или прилагане на принципа на субсидиарност.

Глава Втора (54 с.) е посветена на влиянието на правото на ЕС за развитието на националното екологично и енергийно законодателство. В нея са разгледани основните етапи на формиране на екологичната норма в рамките на националното право, съобразно достиженията на правото на ЕС в областта на енергетиката и климата, както и приложното поле на основните нормативни актове на екологичното законодателство на Република България.

Анализирани са екологичните разпоредби в първичното право (ДФЕС), в Хартата на основните права (чл. 37).

Особено внимание е отделено на принципите на екологичното право на ЕС и съдебната практика (чл. 191, § 2 ДФЕС и чл. 3 ЗООС). Ясно е дефинирано, че

международните договори в областта околната среда, енергетиката и климата, сключени от ЕС са "смесени договори" и са възложи източници на европейското екологично право (с. 82). Сърцевината на тази Глава е анализът на Регламент (ЕС) 2021/1119 на Европейския парламент и на Съвета на ЕС, известен като „Европейски закон за климата". Направен е обоснован извод, че „регламентът изпълнява две цели – от една страна, да „облече" в законодателство целите на дългосрочната икономическа стратегия, представена чрез „Зеления пакт" на ЕС, а от друга страна, да обективизира в правото на ЕС международния ангажимент на Съюза по Парижкото споразумение за климата" (с. 86). Интерес представляват разсъжденията на докторанта относно влиянието на пандемията от Ковид-19 и войната в Украйна върху постигането на целите на Зеления пакт и на „Европейски закон за климата".

Направена е обща характеристика на вторичното законодателство в областта на „зелената" енергетика: законодателен пакет „*Подготвени за цел 55*". Високо оценявам частта от нализа, в която авторът сочи, че този пакет се концентрира върху увеличаване на дела на възобновяемата енергетика, върху подходите за спестяване на енергия, както и върху регламентирането на други енергийни източници като газ, метан и водород, но не и върху съпътстващото развитие на ядрените технологии, в услуга на климата. Г. Стоев подчертава мястото на ядрената енергетика в енергийния микс на ЕС (с. 93). Наскоро председателят на Европейската комисия Урсула фон дер Лайен публично обяви, че подценяването на ядрената енергетика е била голяма грешка.

Направен е преглед на релевантните източници на българското екологично право с акцент върху ЗООС.

В § 2 на тази Глава е извършено изследване на взаимоотношението между принципите на европейското и национално екологично право. Считам, че използването на термина "европейско екологично право" не е прецизно и трябва да се използва „екологично право на ЕС". Именно в тази част след като представя различните теоретични виждания за принципите на правото, докторантът прави сравнение между принципите на екологичното право на ЕС и тези в ЗООС, подкрепени с практика на Конституционния съд на Р България.

Параграф 3 е посветен на взаимодействието между правото на ЕС и националното право в областите климат, околна среда и енергетика. Фокусът на автора е върху въпроса за компетентността, който е ключов за разбирането на енергетиката и връзката ѝ с другите две области – политика по околна среда и климат. Направен е анализ на целите на политиката на С в областта на енергетиката (чл. 194, §1 ДФЕС) и те са съпоставени с тези в Зеления пакт. Основният въпрос, който Г. Стоев си задава в тази част от дисертационния труд е: „…правилно ли би било да се твърди, че в частта, в която ЕС упражнява „своята", споделена с държавите членки, компетентност, тази компетентност би могла да се асоциира с изключителна компетентност, поради обвързаността ѝ с изрично посочените цели на ЕС в областта на енергетиката?" (с. 117). Въпросът е ключов във връзка със съществуването на вътрешен енергиен пазар в ЕС.

Глава Трета (в обем от 55 с.) разглежда специфични аспекти на влиянието на Зеления пакт в областта на енергетиката върху националната екологична политика и правна уредба.

Първият засегнат проблем е влиянието на Зеления пакт върху континенталния шелф и изключителната икономическа зона на България в Черно море. Той се отнася до въпроса за потенциално производство на вятърна енергия от разположени в морето

инсталации. В резултат на извършения анализ на релевантните разпоредби на Конвенцията от Монтего Бей и вече направените изводи за компетентността Г. Стоев прави обосновани заключения, че „…зелената политика създава вид насърчаване и стимулиране на използването на определен вид енергийните източници (***производство на вятърна енергия от разположени в морето инсталации)“,*** но според автора това не пречи да бъдат експлоатирани находищата на изкопаеми горива (с. 139) .

Втората проблемна област, която изследва авторът е влиянието на Зеления пакт върху някои основни права, регламентирани в българската Конституция. На първо място това е правото на здравословна и благоприятна околна среда, което има според Г. Стоев косвена, но съществена връзка със Зеления пакт, който изисква осигуряването на чиста, достъпна и сигурна енергия. Напълно споделям авторовите виждания относно чистата енергия и нейната връзка с правото на здравословна и благоприятна околна среда (с. 144 – 145). Други релевантни за изследването права са правото на труд и правото на свободна стопанска инициатива. Колизията между тези права и изискванията на Зеления пакт са разгледани във връзка с трансформацията на въглищните централи от т. нар. Маришки басейн, заложена в Интегрирания национален план в областта на енергетиката и климата (ИНПЕК) на Република България за периода 2021 – 2030 г. В тази част от изследването Г. Стоев показва собствено виждане, която считам за приносно в дисертационния труд. Той формулира прагматично виждане, че трябва да се пристъпи към „…формирането на нови кадри и на нови възможности за професионализация в различни видове зелена енергия – чрез появата на нови професии в енергетиката предимно за по-младите кадри (включително развиване на ВЕЦ, в допълнение към соларната и вятърна енергия), като се разчита и на ядрена енергетика и газова енергетика, в качеството им на преходен източник на енергия“ (с. 148 – 149). В тази част авторът разсъждава върху проблема за енергийната бедност, справедливия преход и либерализирането на пазара на електроенергия.

Трета проблемна област в тази Глава са Зеленият пакт, енергийните интереси на държавите, екологичното законодателство и енергийната и национална сигурност.

Параграф 3 от тази Глава е посветен на мястото на ЕВРАТОМ в процеса на постигане на целите на Зеления пакт. В тази част Г. Стоев справедливо е посочил тенденцията за принизяване на бъдещето на ядрената енергетика в ЕС като по този начин изпревари изказването на Урсула фон дер Лайен, в което посочи, че това е било голяма грешка. В този раздел авторът подчертава неизползвания потенциал на ядрената енергетика в търсенето на неутралност по отношение на климата. Авторът представя накратко историческото развитие на ЕОАЕ и същностните характеристики на ДЕОАЕ, за да представи неизползвания потенциал на ядрената енергетика в законодателния пакет *„Подготвени за цел 55“*. Тук той има смело предложение за изменение на ДЕОАЕ, което да срещне всеобщо съгласие на ниво европейски политически елити. Повдига и темата за “общ ядрен пазар“ и създаване на съвместни предприятия съгласно чл. 45 ДЕОАЕ.

Малко нетрадиционно, но в резултат на консенсус, постигнат при обсъждането на дисертацията в секция „Международноправни науки“, след края на глава трета са изложени основните приносни моменти по глави.

Заключението (обобщава изводите, направени от автора в изложението, представя по-важните предизвикателствата, перспективи, възможности, пречки и алтернативни решения пред българската енергетика. Също нетрадиционно решение на Г. Стоев в заключението да постави въпроси като политизацията на проблематиката, за задълбочен и балансиран обществен дебат, за да може обществото да бъде активно ангажирано с екологичната проблематика.

III. Оценка на научните и практически резултати и приноси в дисертацията

Първото несъмнено достойнство на дисертационния труд е избора на темата, която е изключително актуална на фона на войната на САЩ и Израел срещу Иран и спрените петролни доставки, настъпилата енергийна криза в резултат на военните действия и блокирането на Ормузкия пролив.

Основният теоретичен принос е извеждането на правната същност и специфичните характеристики на Зеления пакт: правно необвързващ акт от типа soft law, но и опит за“ своеобразен нов европейски обществен договор за бъдещето на Европа от гледна точка на проблемите на околната среда и климата – между ЕС, неговите граждани и държавите членки“ (с. 64).

Представянето на историческото развитие на проблематиката в международното публично право и „привнасянето“ й концептуално и законодателно в правото на ЕС, наречено от автора „спираловидно развитие“ е принос на труда.

Аргументираното виждане на автора, че чл. 37 от Хартата на основните права формулира само имплицитно правото на здравословна и благоприятна околна среда.

Анализът на Регламент (ЕС) 2021/1119 на Европейския парламент и на Съвета на ЕС, известен като „Европейски закон за климата“.

Приносен е анализът на тенденциите за увеличаване на дела на възобновяемата енергетика на други енергийни източници като газ, метан и водород за сметка на подценяване на ядрената енергетика.

Друг теоретичен принос е изследването на компетентността в правото на ЕС в областите на околна среда и енергетика.

Понятийното разграничение на политиките на ЕС и изводът, че климатичната политика на ЕС следва да бъде определена като подотрасъл на тази за околната среда в по-общ план (с. 43) и прогнозата на Г. Стоев тя да се обособи като самостоятелна „производна“ екологична политика също са принос на дисертацията.

Приносни са изводите към всяка глава, сред които бих откроила следните:

- Изводът, че „международното публично право е в основата на изграждането на екологичната политика на ЕС (в общ събирателен смисъл), както и на изграждането на съответната политика на националните държави, в т.ч. на държавите членки на ЕС“ (с. 66);
- Климатичната политика на ЕС е подотрасъл на политиката на ЕС в областта на околната среда (с. 67)
- Направен е обоснован извод, че „„Зеленият пакт“ на ЕС не би могъл сам по себе си да повлияе, от гледна точка на налагане на правна задължителност, за изменението, допълнението или приемането на ново екологично законодателство в рамките на националното право на държавите членки. (с. 118).

Трудът съдържа основно научно-практически приноси, сред които бих откроила следните:

- Приносен е изводът, че упражняването на суверенни права от България в изключителната икономическа зона и континенталния шелф в Черно море не са в противоречие с правото на ЕС и възможността да се произвежда енергия от вятърни инсталации в морето;

- Приносни са вижданията на автора за преодоляване на колизията между правото на труд и правото на свободна стопанска инициатива с заложената цел за закриване на въглищните централи в Маришкия басейн.
- Анализът на неизползвания потенциал на Договора за ЕОАЕ за постигане на климатичните цели.

Направени са смели предложения *de lege ferenda:*

-ДЕС и ДФЕС да бъдат ревизирани, в посока засилване на ролята на ЕОАЕ/ЕВРАТОМ за постигане на целите на „Зеления пакт“ на ЕС в областта на енергетиката

-компетентността на ЕС в областта на енергетиката следва да стане изключителна, чрез ревизирането на ДФЕС, което би било своеобразно отражение на липсата на национална отговорност.

Считам, че както съдържанието, така и оформлението на дисертационния труд на докторант Георги Стоев отговарят изцяло на изискванията за присъждане на образователна и научна степен „доктор по Международно право и международни отношения“, посочени в Закона за развитието на академичния състав в Република България. Основната изследователска теза е апробирана от докторанта.

Бих желала да подчертая и отличния стил на изложение в дисертационния труд.

Дисертацията свидетелства за задълбочените познания на автора по изследваните проблеми и способност за повеждане на самостоятелно научно изследване. Не откривам данни за плагиатство. Авторефератът отразява пълно и добросъвестно съдържанието на дисертационния труд.

За доброто впечатление от труда на Г. Стоев свидетелстват и трите публикувани статии по темата на дисертационния труд, както и три приети за печат.

IV. Критични бележки и препоръки

Невярно е твърдението на Г. Стоев на с. 112, че политиката по рибарството е в изключителната компетентност на ЕС. Това важи само за опазване на морските биологични ресурси в рамките на общата политика по рибарство. Съгласно чл. 4, ал. 2 ДЕС политиката по рибарството е в споделената компетентност на ЕС.

Имам някои терминологични бележки – относно използване на „европейско екологично право“ (напр. на с. 98, с. 109 и др.) вместо „екологично право на ЕС“. Принципно терминът „европейско право“ включва както правото на ЕС, така и създаденото под егидата на Съвета на Европа.

Бих препоръча ла бележка под линия 111 да влезе в основния текст, за да се подчертае приносът на чл.-кор. Ал. Янков за изработването на Конвенцията на ООН по морско право от 1982 г.

Констатирах някои технически пропуски като липса на линкове или посочване на ОВ на ЕС при позоваване на източниците на вторичното право в бележки под линия.

Бързам да подчертая, че посочените критични бележки не са от съществено значение и не се отразяват на качеството на дисертационното изследване.

V. Заключение

В обобщение може де се направи извод, че авторът е избрал изключително актуален проблем, който не е разработван цялостно в България, същевременно е с огромно

практическо значение. Г. Стоев доказва солидна академична подготовка и способност за провеждане на самостоятелно научно изследване.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 от Закона за развитие на академичния състав в Р България, на чл. 27 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на чл. 42 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в ИДП при БАН, поради което давам **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА и предлагам убедено Научното жури да даде на Георги Георгиев Стоев образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност „Международно право и международни отношения“.**

17.03.2026 г.

Проф. д-р Ирена Илиева

REVIEW

of prof Irena Ilieva PhD

Institute for the State and the Law – Bulgarian academy of sciences,

Sofia 1000, Serdika str. 4, tel. 02 987 49 02

Member of the academic jury pursuant to Order No. RD-09-17/30.01.2026 issued by Prof. Dr. I. Ilieva, Director of the Institute for the State and the Law for public defense of the dissertation on the topic

“THE IMPACT OF THE EU GREEN DEAL IN THE ENERGY SECTOR ON NATIONAL ENVIRONMENTAL LEGISLATION”

of Georgi Georgiev Stoev

Ph.D. candidate at the Institute for the State and the Law at the Bulgarian Academy of Sciences,

under the academic supervision of Assoc. Prof. Dr. Todor Koburov,

for the award of the academic degree of "Doctor" in the professional field 3.6 Law, doctoral program "International Law and International Relations"

VI. Brief biographical information

Georgi Stoev was born in Sofia and completed his secondary education at the “”Victor Hugo” French Lycée in Sofia. In 2011, he earned a Bachelor’s degree in Law from the University of Strasbourg, Faculty of Law, Political Science, and Management, and in 2012, a Master’s degree in International Studies (Law, Economics, Environment) from the University of Paris-Sud (Jean Monnet School of Law, Economics, and Management). In 2013, he earned a Master’s degree in “International Law and International Relations” from the University of Panthéon-Assas in Paris, France. His Master’s degree in “International Relations” is recognized by NACID under Certificate No. 203-126/11.09.2014.

From April to August 2013, he was an intern at the EU-Japan Centre for Industrial Cooperation in Brussels, Belgium. From November 2013 to January 2014, he was an intern at the Ministry of Foreign Affairs of Bulgaria – Directorate of International Law and EU Law. From February 2014 to May 2015, he was a project consultant at the European Center for Project

Development, Implementation, and Management in Sofia, Bulgaria. From June 2015 to January 2016, he served as a legal consultant at the Bulgaria-Korea Chamber of Commerce and Industry in Sofia, Bulgaria.

From November 2016 to February 2021, he served as a legal consultant at the law firm "Popov & Partners" in Sofia, Bulgaria.

From January 2021 to March 2024, he served as national coordinator for the ETGG2030 (European Tourism Going Green 2030) project, co-funded by the European Union's COSME Program, at Planecon S & P EOOD in Sofia, Bulgaria.

Since December 2024, he has been a legal consultant at DXC Bulgaria EOOD in Sofia, Bulgaria.

He was enrolled as a full-time doctoral student in the doctoral program "International Law and International Relations" at the "International Legal Sciences" section of the Institute for the State and the Law by Order No. RD-09-18/29.01.2021 of the Scientific Secretary, Assoc. Prof. P. Bonchovski, acting on behalf of the Director, Prof. I. Ilieva, and under the supervision of Assoc. Prof. Dr. T. Koburov.

He was dismissed with the right to defend his dissertation by Order No. RD 09-13/29.01.2025 of the Director of the Institute for the State and the Law, Prof. I. Ilieva.

During his doctoral studies, Stoev actively participated in the academic life of the Bulgarian Academy of Sciences (BAS) and the Institute for the State and the Law.

He won first prize in the "Human and Society" category (an individual award for the paper "The Intersection of Man, Climate, and Legal Norms"), as well as the jury's award for interdisciplinary teamwork, together with colleagues from other disciplines, at the Third Interdisciplinary Doctoral Forum, organized by the Center for Interdisciplinary Studies at BAS and held in 2022.

At the international academic seminar held online in 2022 as part of the project "Synergy in Eurasian Connectivity Projects," Ph.D. candidate G. Stoev presented a paper together with his academic advisor.

In the same year, he participated in a project of the French Society of Comparative Law ("Société de législation comparée"), based in Paris, on the topic "The Rule of Law and the Health Crisis." He authored a national report for Bulgaria on the common theme for all participating countries: "Did the Rule of Law Withstand the Health Crisis?", in co-authorship with Senior Assistant Dr. Petar Topurov and in collaboration with Prof. Dr. Irena Ilieva. Participated in the final international colloquium dedicated to the project, held in Paris at the end of 2022.

He gave a lecture at the "Academy for Young Leaders in Green Politics," held in 2023 as part of a project organized by the "Jean Monnet Center of Excellence" at Plovdiv University "Paisii Hilendarski."

He is fluent in French, has an excellent command of English, and speaks German well.

VII. Общо описание на представения дисертационен труд

The dissertation consists of 203 standard pages, including a list of abbreviations, an introduction, three chapters, scientific contributions, a conclusion, and a bibliography. The bibliography includes a total of 101 works, of which 37 are monographs and textbooks in Cyrillic, 10 in Latin; 44 articles and studies in Cyrillic and 10 in Latin. There are 137 footnotes.

Structurally, the dissertation is well-balanced, with a relatively shorter Chapter One.

The subject of the dissertation is particularly timely and focuses on the "European" response to the fight against climate change—the so-called EU "Green Deal," adopted in 2019 and, in particular, to the part of it concerning the energy sector and its impact on national environmental legislation.

In the introduction (17 p.), the doctoral candidate explains the relevance of the research topic, as well as its evolving nature in the context of the impact of the COVID-19 pandemic and the war in Ukraine.

As G. Stoev points out in the introduction, "Due to the carbon footprint it leaves behind, the energy sector is an important and fundamental component of the EU's 'Green Deal,' both in terms of the fight against climate change and environmental protection, as well as with regard to security-related issues. These issues concern not only so-called energy security, but also the national security of states and their energy interests" (p. 9).

The scope, subject matter, and key components of the "Green Deal" that will be addressed in the study are clearly defined.

G. Stoev's main research thesis is balanced and takes into account both the fundamental importance of EU law and environmental policies for Bulgarian legislation, as well as the autonomy of Bulgaria's energy policy in accordance with the public and national interest (p. 17).

The research objectives and tasks are clearly defined, as is the methodology employed, which necessarily requires an interdisciplinary approach.

The scope and subject matter of the study are appropriately delimited (pp. 19–20).

Chapter One (45 pages) traces the origins of EU environmental policies and their impact on the development of Member States' national energy and climate policies.

The text describes international cooperation on environmental protection, which has evolved into cooperation on climate change. The text traces the 1972 Stockholm Conference on the Environment, the establishment of the United Nations Environment Programme (UNEP); the emergence and consolidation of the principle of sustainable development; the 1992 United Nations Conference on Environment and Development in Rio de Janeiro, Brazil; the UN Framework Convention on Climate Change adopted at that time and the landmark conferences of the parties to the convention; the Kyoto Protocol (1997); and the Doha Amendment. Particular emphasis is placed on the 2015 Paris Climate Agreement, whose main goal is to limit global warming to less than 2 degrees Celsius by 2050. As the author points out, the agreement also calls for the widespread use of renewable energy sources, since emissions from the energy sector

account for a large share of total greenhouse gas emissions. It is particularly significant that the EU is a party to the agreement, a fact also mentioned in the development of the "Green Deal."

Section 2 of this chapter is devoted to the origins of the European Union's environmental policy, its consolidation in the "Green Deal," and the establishment of the Union's energy policy. A conceptual distinction is made between the different types of European Union environmental policies: EU environmental policy; climate policy. The objectives of EU energy policy are clearly outlined (p. 45). The role of the European Union's multiannual environmental action programs in formulating sectoral environmental policies with national application is examined, with a presentation of the current one—up to 2030. The provisions of EU primary law regarding environmental policies are analyzed. The principles of environmental policy, which relies primarily on the preventive element, are distinguished from climate policy, which is based on the "polluter pays" principle.

Paragraph 3 examines the essence and legal nature of the Green Deal. I consider this paragraph to be a significant contribution because G. Stoev clearly defines the Green Deal as "one of the EU's most ambitious environmentally oriented economic strategies" (p. 54), a non-legally binding act, and a "new environmental course," part of "soft law." The interrelationship between the Green Deal and the European Energy Union Strategy is examined.

The dissertation outlines the obligations of Member States arising from EU secondary legislation at the time of the Green Deal's adoption: the preparation of a national integrated energy and climate plan; obligations under the European Directive on the energy performance of buildings; national strategic plans for agriculture.

The central role of the energy sector in achieving the goals of the Green Deal is well-established. A serious question raised by G. Stoev is "what legal consequences would there be for Member States if they fail to contribute to the achievement of the set goals" (p. 63). The answer is legal proceedings for failure to transpose or comply with EU law or to apply the principle of subsidiarity.

Chapter Two (54 pages) is devoted to the influence of EU law on the development of national environmental and energy legislation. It examines the main stages in the formation of environmental norms within the framework of national law, in accordance with the achievements of EU law in the field of energy and climate, as well as the scope of application of the main legislative acts of the Republic of Bulgaria's environmental legislation.

The environmental provisions in primary law (TFEU) and in the Charter of Fundamental Rights (Art. 37) have been analyzed.

Particular attention is paid to the principles of EU environmental law and case law (Art. 191, para. 2 TFEU and Art. 3 of the Environmental Protection Act). It is clearly defined that international treaties in the fields of the environment, energy, and climate concluded by the EU are "mixed treaties" and constitute sources of European environmental law (p. 82). The core of this chapter is the analysis of Regulation (EU) 2021/1119 of the European Parliament and of the Council of the EU, known as the "European Climate Law."

A well-founded conclusion has been reached that "the regulation serves two purposes: on the one hand, to 'enshrine' the objectives of the long-term economic strategy presented through the EU's 'Green Deal' into legislation, and on the other hand, to enshrine in EU law the Union's international commitment under the Paris Climate Agreement" (p. 86). Of particular interest are the doctoral candidate's reflections on the impact of the COVID-19 pandemic and the war in Ukraine on the achievement of the goals of the Green Deal and the "European Climate Law."

A general overview of secondary legislation in the field of "green" energy has been provided: the "Fit for 55" legislative package. I highly appreciate the part of the analysis where the author points out that this package focuses on increasing the share of renewable energy, on energy-saving approaches, as well as on the regulation of other energy sources such as gas, methane, and hydrogen, but not on the accompanying development of nuclear technologies in the service of the climate. G. Stoev emphasizes the place of nuclear energy in the EU's energy mix (p. 93). Recently, European Commission President Ursula von der Leyen publicly stated that underestimating nuclear energy was a major mistake.

A review of the relevant sources of Bulgarian environmental law has been conducted, with a focus on the Environmental Protection Act.

Section 2 of this chapter examines the relationship between the principles of European and national environmental law. I believe that the use of the term "European environmental law" is imprecise and that "EU environmental law" should be used instead. It is precisely in this section, after presenting the various theoretical perspectives on the principles of law, that the doctoral candidate compares the principles of EU environmental law with those in the Environmental Protection Act, supported by the case law of the Constitutional Court of the Republic of Bulgaria.

Paragraph 3 is devoted to the interaction between EU law and national law in the areas of climate, environment, and energy. The author focuses on the issue of competence, which is key to understanding the energy sector and its relationship with the other two areas—environmental and climate policy. An analysis is conducted of the objectives of EU energy policy (Art. 194, §1 TFEU), and these are compared with those in the Green Deal. The main question G. Stoev poses in this section of the dissertation is: "… would it be correct to argue that, in the area where the EU exercises 'its' competence—shared with the Member States—this competence could be associated with exclusive competence, due to its link to the explicitly stated EU objectives in the field of energy?" (p. 117). This question is key to the existence of an internal energy market in the EU.

Chapter Three (55 pages in length) examines specific aspects of the Green Deal's impact on the energy sector and its implications for national environmental policy and legislation.

The first issue addressed is the impact of the Green Deal on Bulgaria's continental shelf and exclusive economic zone in the Black Sea. It concerns the potential generation of wind energy from offshore installations. Based on an analysis of the relevant provisions of the Montego Bay Convention and the conclusions already drawn regarding competence, G. Stoev reaches the well-founded conclusion that "…green policy creates a form of encouragement and stimulation for the use of a certain type of energy source (wind energy production from offshore installations)," but according to the author, this does not preclude the exploitation of fossil fuel deposits (p. 139).

The second area of concern examined by the author is the impact of the Green Deal on certain fundamental rights enshrined in the Bulgarian Constitution. First and foremost, this is the

right to a healthy and favorable environment, which, according to G. Stoev, has an indirect but significant connection to the Green Deal, which requires the provision of clean, affordable, and secure energy. I fully share the author's views on clean energy and its connection to the right to a healthy and favorable environment (pp. 144–145). Other rights relevant to the study are the right to work and the right to free enterprise. The conflict between these rights and the requirements of the Green Deal is examined in connection with the transformation of coal-fired power plants in the so-called Maritsa Basin, as outlined in the Integrated National Energy and Climate Plan (INECP) of the Republic of Bulgaria for the period 2021–2030.

In this section of the study, G. Stoev presents his own perspective, which I consider to be a significant contribution to the dissertation. He formulates a pragmatic view that we must proceed with "…the training of new personnel and the creation of new opportunities for professional development in various types of green energy—through the emergence of new professions in the energy sector, primarily for younger personnel (including the development of hydroelectric power plants, in addition to solar and wind energy), while also relying on nuclear and gas energy as transitional energy sources" (pp. 148–149). In this section, the author reflects on the issues of energy poverty, a just transition, and the liberalization of the electricity market.

A third area of concern in this chapter is the Green Deal, national energy interests, environmental legislation, and energy and national security.

Paragraph 3 of this chapter is devoted to the role of Euratom in achieving the goals of the Green Deal. In this section, G. Stoev rightly points out the tendency to downplay the future of nuclear energy in the EU, thereby anticipating Ursula von der Leyen's statement in which she noted that this was a major mistake. In this section, the author highlights the untapped potential of nuclear energy in the pursuit of climate neutrality. The author briefly outlines the historical development of the European Atomic Energy Community and the essential characteristics of the Treaty for EAEC to highlight the untapped potential of nuclear energy within the "Fit for 55" legislative package. Here, he makes a bold proposal to amend the Euratom Treaty that would meet with universal agreement among European political elites. He also raises the issue of a "common nuclear market" and the creation of joint undertakings pursuant to Article 45 of the Euratom Treaty.

Although somewhat unconventional, following a consensus reached during the discussion of the dissertation in the "International Legal sciences" section, the main contributions are presented by chapter after the conclusion of Chapter Three.

The conclusion summarizes the author's findings presented in the text and outlines the most significant challenges, prospects, opportunities, obstacles, and alternative solutions facing the Bulgarian energy sector. Another unconventional decision by G. Stoev in the conclusion is to raise issues such as the politicization of the subject matter, calling for an in-depth and balanced public debate so that society can be actively engaged with environmental issues.

VIII. Assessment of the scientific and practical results and contributions in the dissertation

The first undeniable strength of the dissertation is the choice of topic, which is highly relevant in light of the war waged by the United States and Israel against Iran, the suspension of oil shipments, and the ensuing energy crisis resulting from the military actions and the blockade of the Strait of Hormuz.

The main theoretical contribution lies in identifying the legal nature and specific characteristics of the Green Deal: a non-binding soft-law instrument, but also an attempt at "a

unique new European social contract for the future of Europe from the perspective of environmental and climate issues—between the EU, its citizens, and the member states" (p. 64).

The presentation of the historical development of this issue in international public law and its conceptual and legislative "incorporation" into EU law—referred to by the author as a "spiral-like development"—constitutes a significant contribution of this work.

The author's well-reasoned view that Article 37 of the Charter of Fundamental Rights formulates the right to a healthy and favorable environment only implicitly.

An analysis of Regulation (EU) 2021/1119 of the European Parliament and of the Council of the European Union, known as the "European Climate Law."

The analysis of trends toward increasing the share of renewable energy at the expense of other energy sources such as gas, methane, and hydrogen, while underestimating nuclear energy, is noteworthy.

Another theoretical contribution is the study of competence in EU law in the fields of the environment and energy.

The conceptual distinction between EU policies and the conclusion that EU climate policy should be defined as a sub-sector of environmental policy in a broader sense (p. 43), as well as G. Stoev that it should be established as a separate "derivative" environmental policy also constitute contributions of the dissertation.

The conclusions at the end of each chapter are valuable, among which I would highlight the following:

- The conclusion that "international public law forms the basis for the development of EU environmental policy (in a general sense), as well as for the development of the corresponding policies of nation-states, including EU member states" (p. 66);
- EU climate policy is a sub-sector of EU environmental policy (p. 67);
- A well-founded conclusion is drawn that "the EU's 'Green Deal' could not, on its own, influence—in terms of imposing legal obligations—the amendment, supplementation, or adoption of new environmental legislation within the framework of Member States' national law" (p. 118).

The work contains primarily scientific and practical contributions, among which I would highlight the following:

- A significant contribution is the conclusion that Bulgaria's exercise of sovereign rights in the exclusive economic zone and on the continental shelf in the Black Sea does not conflict with EU law or with the possibility of generating energy from offshore wind farms;
- The author's views on resolving the conflict between the right to work and the right to free enterprise in light of the stated goal of closing coal-fired power plants in the Maritsa Basin are significant.
- The analysis of the untapped potential of the EEA Agreement for achieving climate goals.

Bold proposals de lege ferenda have been made:

- The TEU and TFEU should be revised to strengthen the role of the EURATOM in achieving the EU's "Green Deal" objectives in the energy sector

-The EU's competence in the field of energy should become exclusive through the revision of the TFEU, which would be a reflection of the lack of national responsibility.

I believe that both the content and the format of the dissertation by doctoral candidate Georgi Stoev fully meet the requirements for the award of the academic degree of "Doctor of

International Law and International Relations," as specified in the Law on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria. The main research thesis has been validated by the doctoral candidate.

I would also like to highlight the excellent writing style of the dissertation.

The dissertation demonstrates the author's in-depth knowledge of the issues under study and his ability to conduct independent scientific research. I have found no evidence of plagiarism. The abstract fully and faithfully reflects the content of the dissertation.

The three published articles on the topic of the dissertation, as well as the three accepted for publication, also attest to the high quality of G. Stoev's work.

IX. Critical Comments and Recommendations

G. Stoev's assertion on p. 112 that fisheries policy falls within the exclusive competence of the EU is incorrect. This applies only to the conservation of marine biological resources within the framework of the Common Fisheries Policy. According to Article 4, para. 2 TEU, fisheries policy falls under the shared competence of the EU.

I have a few comments regarding terminology—specifically, the use of "European environmental law" (e.g., on pp. 98, 109, etc.) instead of "EU environmental law." In principle, the term "European law" encompasses both EU law and law created under the auspices of the Council of Europe.

I would recommend that footnote 111 be incorporated into the main text to highlight the contribution of Corresponding Member Alexander Yankov to the drafting of the 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea.

I have identified some technical shortcomings, such as missing links or the failure to cite the Official Journal of the EU when referencing sources of secondary legislation in footnotes.

I would like to emphasize that these critical remarks are not of a substantive nature and do not affect the quality of the dissertation research.

X. Conclusion

In summary, it can be concluded that the author has chosen an extremely timely topic that has not been comprehensively explored in Bulgaria, yet is of immense practical significance. G. Stoev demonstrates solid academic training and the ability to conduct independent scientific research.

The dissertation meets the requirements of Article 6, para. 3 of the Law on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria, Art. 27 of the Regulations for the Implementation of the Law on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria, and Art. 42 of the Regulations on the Conditions and Procedures for the Award of Academic Degrees and the Holding of Academic Positions at the Institute for the State and the Law at the Bulgarian Academy of Sciences, therefore, I give a **POSITIVE EVALUATION and strongly recommend that the Scientific Jury award Georgi Georgiev Stoev the educational and scientific degree of "Doctor" in the scientific specialty "International Law and International Relations."**

17.03.2026 г.

Prof. Irena Ilieva PhD